

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

МІЩУК НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 338.242.2.025.12:[378:331.5-053.81](477)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
РОЗВИТКУ ОСВІТИ В СИСТЕМІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі інформаційних систем у менеджменті Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Приймак Василь Іванович,
Львівський національний університет імені Івана Франка, завідувач кафедри інформаційних систем у менеджменті.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Ревак Ірина Олександрівна,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
декан факультету управління та економічної безпеки;

кандидат економічних наук
Пляшко Ольга Степанівна,
Рівненський державний гуманітарний університет,
доцент кафедри економічної кібернетики.

Захист дисертації відбудеться «30» жовтня 2019 року о 11⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, пр. Свободи, 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий «27» вересня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.Б. Демчишак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціально-економічні умови сьогодення характеризуються динамічним розвитком світової господарської системи, масштабними інноваційними перетвореннями, розширенням інформаційно-економічного простору та перебудовою потреб людей. У таких умовах фундаментом успішного економічного розвитку держави постає конкурентоспроможна молодь, а саме її рівень освіти і кваліфікації, інтелектуальні творчі здібності та вміння ефективно застосовувати свої знання. Не дивлячись на структурні зрушення освіта відіграє одну з найважливіших ролей у підвищенні рівня конкурентоспроможності молоді на вітчизняному і міжнародному ринках праці.

Рівень освіти українських громадян високий, проте існують певні недоліки у процесі формування конкурентних переваг молоді, зокрема в системі регулювання розвитку освітньої сфери. Інноваційний напрямок соціально-економічного розвитку України вимагає нових підходів до ефективного використання національного освітнього потенціалу з метою оптимальної відповідності до вимог ринку праці та сучасних потреб громадян. Об'єктивно надзвичайно актуальною постає необхідність удосконалення регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України з метою підвищення ефективності функціонування ринку освітніх послуг як складової інноваційної моделі економіки України.

Дослідженню теоретичних, методичних й практичних аспектів визначення ролі освіти у забезпеченні конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці присвячено праці таких науковців як Л. Безтелесна, Д. Богиня, І. Войналович, О. Грішнова, О. Дідківська, Л. Ємельяненко, Н. Ковтун, М. Кримова, М. Крупка, І. Леган, Е. Лібанова, Л. Лісогор, О. Мельничук, І. Петрова, О. Пляшко, В. Приймак, І. Ревак, Л. Семів, Л. Шаульська, А. Шевцов, В. Шевченко, Н. Якимова та інші. Організаційно-економічне регулювання розвитку окремих елементів освітньої системи України розглядають у своїх працях О. Гринькевич, Н. Демчишак, І. Жилаєв, І. Карзун, Н. Карпеко, В. Ковтунець, Н. Пенцова, М. Сьомкін, Т. Шестаковська. Методологічні засади, форми і методи державного регулювання вищої освіти досліджують В. Андрущенко, Л. Антошкіна, Н. Борецька, С. Домбровська, А. Кобець, О. Кузьмін, П. Курмаєв, П. Леоненко, В. Філіпова, В. Шаров, М. Яструбський.

Незважаючи на широке висвітлення у науковій літературі проблем, пов'язаних із регулюванням розвитку освіти в Україні, не всі його аспекти з'ясовано і належно обґрунтовано. Недостатньо дослідженими на сьогодні залишаються питання, пов'язані з економічною сутністю освітнього потенціалу молоді, удосконаленням організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці. Усе це зумовило вибір теми дисертаційної роботи, визначило її мету і завдання, а також структуру та логіку викладу матеріалу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри інформаційних систем у менеджменті Львівського національного університету імені Івана Франка за темами «Математичні моделі та інформаційні технології в управлінні соціально-економічними процесами» (державний реєстраційний номер 0108U009545) та

«Інформаційно-аналітичні технології в управлінні соціально-економічними процесами» (державний реєстраційний номер 0116U001640), у межах яких автором проаналізовано динаміку і виявлено тенденції економічної активності, зайнятості й безробіття молодих людей на ринку праці України, здійснено оцінювання освітнього потенціалу регіонів України, розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних основ і розроблення науково-практичних рекомендацій щодо модернізації системи регулювання розвитку освіти з метою забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України.

Для досягнення мети дисертаційної роботи поставлено такі завдання:

– розкрити соціально-економічну сутність конкурентоспроможності молоді на ринку праці;

– обґрунтувати необхідність суспільного позиціонування освіти як одного із ключових чинників конкурентоспроможності молоді на ринку праці України;

– поглибити теоретико-методичні підходи до формування організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці;

– проаналізувати залежність рівня економічної активності населення та рівня безробіття від тривалості навчання в Україні;

– здійснити оцінювання рівня розвитку освітнього потенціалу регіонів України та виконати кластеризацію регіонів за цим показником з метою напрацювання рекомендацій щодо удосконалення державної освітньої політики в національній економіці;

– спрогнозувати попит та пропозицію на ринку праці України за видами економічної діяльності;

– узагальнити зарубіжний досвід співробітництва освіти, науки і підприємництва та визначити можливості його застосування в Україні для забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України;

– запропонувати стратегічні пріоритети підвищення ефективності організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в Україні;

– визначити та обґрунтувати напрями модернізації системи регулювання розвитку освіти на засадах комплексного ризик-менеджменту для підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України.

Об’єктом дослідження є процеси регулювання розвитку освіти в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення, організаційно-економічні й прикладні аспекти регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України.

Методи дослідження. У дисертації використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів: метод наукового абстрагування – з метою узагальнення термінологічного апарату дослідження; метод порівняння – для обґрунтування напрямів імплементації іноземного досвіду співробітництва освіти, науки і суб’єктів підприємницької діяльності у вітчизняну практику; методи аналізу, групування та систематизації – у цілях класифікації принципів державного регулювання розвитку освіти, виокремлення чинників формування конкурентоспроможності молоді;

статистичні методи – при розробці комплексу економіко-математичних моделей для дослідження рівня економічної активності та рівня молодіжного безробіття в Україні; методи нечіткої логіки та теорія нечітких множин – з метою комплексного оцінювання рівня розвитку освітнього потенціалу регіонів України; методи кластеризації – для групування регіонів України за рівнем розвитку освітнього потенціалу; методи нейромережного моделювання – при прогнозуванні попиту та пропозиції на ринку праці України за видами економічної діяльності.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, аналітична та статистична інформація Державної служби зайнятості, Державні програми соціального й економічного розвитку, державні програми зайнятості, монографічні й періодичні видання, аналітичні розрахунки автора.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексному дослідженні теоретичних, методичних та прикладних аспектів регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України з урахуванням невизначеності, обґрунтуванні напрямів удосконалення регулювання ринку освітніх послуг.

До найвагоміших наукових результатів дисертації, що становлять наукову новизну, належать:

уперше:

– здійснено комплексний аналіз рівня розвитку освітнього потенціалу регіонів України інструментарієм нечіткої логіки, що дало змогу на основі слабоструктурованої системи з неповною і неточною інформацією виконати кластеризацію областей України за величиною цього показника, а одержані результати дали змогу запропонувати стратегічні напрями удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освітньої системи держави;

удосконалено:

– науково-методичні підходи до визначення складових конкурентного потенціалу молоді в системі державного управління національною економікою, які, на відміну від існуючих, враховують наявні і потенційні внутрішні можливості та ресурси молоді людини, що дало змогу виявити чинники, які визначають ефективність процесу формування освітнього і трудового потенціалу молоді;

– теоретико-методичні засади організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в Україні в частині обґрунтування принципів і форм поєднання державного регулювання та саморегулювання закладів освіти для забезпечення неперервних відтворювальних процесів в освітній галузі, що дало змогу визначити методи та інструменти регулювання розвитку освіти в національній економіці, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності молоді на ринку праці України;

– методичний підхід статистичного аналізу соціально-економічного розвитку національної економіки, який, на відміну від інших, включає метод побудови рівняння парної нелінійної регресії при кількості невідомих параметрів, більшій від двох, що дало змогу побудувати та апробувати аналітичну залежність рівня

економічної активності та рівня безробіття населення України від тривалості навчання, що дозволило визначити стратегічні напрями модернізації державного регулювання розвитку освітньої галузі;

– концептуальне тлумачення економічного змісту понять: «конкурентний потенціал молоді», «конкурентоспроможність молоді людини», «освітній потенціал молоді», «система конкурентоспроможності молоді на ринку праці», які, на відміну від існуючих у науці, характеризуються комплексним підходом до їх трактування, що дало змогу поглибити теоретичні основи досліджуваної проблематики;

одержали подальший розвиток:

– науково-практичні рекомендації щодо підвищення ефективності організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в національній економіці, які, на відміну від поширених, враховують особливості процесів саморегулювання освітньої галузі, що дало змогу виокремити пріоритетні напрями удосконалення регулювання ринку освітніх послуг;

– інструментарій прогнозування попиту та пропозиції на ринку праці України в частині пропозицій щодо враховування слабоструктурованості вхідної інформації про предметну область, що дало змогу здійснити нейромережне прогнозування кількості безробітних та кількості вакансій за видами економічної діяльності, яке є основою для розроблення заходів державної політики;

– науково-прикладні рекомендації щодо використання досвіду розвинених країн з питань співробітництва освіти, науки і бізнес-структур, що, на відміну від вітчизняної практики, дасть змогу підвищити мотивацію української молоді до здобуття освіти, розкрити та використати її освітній потенціал, сприяти зростанню рівня освіти, підвищуючи конкурентоспроможність та якість життя населення України;

– обґрунтування пріоритетів інституційної модернізації системи регулювання розвитку освіти на засадах комплексного ризик-менеджменту, що дасть змогу консолідувати зусилля органів управління освітньою сферою з метою підвищення якості надання освітніх послуг та поліпшення конкурентоспроможності молодих фахівців, мінімізуючи соціальні загрози і ризики для груп людей, задіяних у сфері освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що пропозиції автора можуть бути використані для вдосконалення системи регулювання розвитку освіти з метою підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України. Основні положення дисертаційної роботи, які мають практичну значущість, пройшли апробацію та прийняті до впровадження в діяльності: Департаменту освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації в процесі розробки регіональних програм розвитку освіти та програм зайнятості молоді (довідка № 10-10/898 від 17.05.2019 р.); відділу освіти Пустомитівської районної державної адміністрації, зокрема рекомендації та висновки були враховані при формуванні стратегії розвитку освіти у Пустомитівському районі Львівської області (довідка № 13 від 16.05.2019 р.).

Науково-методичні результати дослідження використовуються у навчальному процесі на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін: «Теорія прийняття рішень»,

«Інтелектуальні системи аналізу консолідованої інформації», «Технології менеджменту знань», «Електронне навчання та документообіг» (довідка № 1745-Н від 17.05.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в роботі використані лише ті наукові положення, що є результатом особистої роботи дисертанта і становлять індивідуальний внесок автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи апробовані й отримали позитивну оцінку на міжнародних, всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні» (м. Львів, 19-21 жовтня 2017 р.); International Scientific Conference «Practical applications of research findings in Eastern Europe» (USA, Morrisville, Jun 29, 2018); Міжнародних науково-практичних конференціях «Розвиток науки в XXI столітті» (м. Харків, 14 липня 2018 р.); «Розвиток економіки країни: можливості, проблеми, перспективи» (м. Запоріжжя, 22 вересня 2018 р.); «Інформаційне суспільство: стан та напрями розвитку з урахуванням регіональних умов» (м. Жешув, Польща, м. Львів, Україна, 26-28 вересня 2018 р.); «Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку в умовах інституційних перетворень глобального середовища» (м. Одеса, 28-29 вересня 2018 р.); «Інноваційні економічні механізми для розвитку підприємств, регіонів, країн» (м. Київ, 15-16 лютого 2019 р.); «Філософсько-психологічні аспекти лідерства в бізнесі, освіті та державі» (м. Львів, 15 березня 2019 р.); Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Актуальні питання, проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку» (м. Одеса, 16 березня 2019 р.); «Інформаційні технології в моделюванні» (м. Миколаїв, 21-22 березня 2019 р.); Міжнародних науково-практичних конференціях «Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки» (м. Запоріжжя, 23 березня 2019 р.); «Трансформація національної економіки в контексті реалізації євроінтеграційної стратегії» (м. Миколаїв, 5 квітня 2019 р.); «Прикладні наукові розробки та теоретичні дослідження XXI століття» (м. Вінниця, 15 квітня 2019 р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у 22 наукових працях загальним обсягом 6,54 д.а. (особисто автору належать 5,42 д.а.), серед них: 8 статей у наукових фахових виданнях України, з яких 5 – у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах даних; 14 публікацій апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота викладена на 250 сторінках друкованого тексту, у тому числі основний текст – 194 сторінок. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 180 позицій та 8 додатків; містить 11 таблиць і 40 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів та їхнє практичне значення, відображено дані про апробацію, публікації, структуру й обсяг роботи.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади дослідження проблем освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці» розкрито сутність конкурентоспроможності молоді на ринку праці; визначено основні чинники конкурентоспроможності молодої людини; досліджено вплив освіти на формування конкурентних переваг особистості; обґрунтовано комплексний підхід до регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України.

Системне осмислення специфіки ринку праці і конкуренції на ньому, в порівнянні з іншими ринками, дало змогу проаналізувати проблему молодіжного безробіття в Україні з позиції конкурентоспроможності молоді та виокремити такі його основні причини: недосвідченість молодих людей у питаннях пошуку роботи; низький рівень конкурентоспроможності молоді на ринку праці у порівнянні з людьми інших вікових категорій; недосконало освоєна кваліфікація чи невідповідний рівень освіти молодих фахівців.

Узагальнення теоретичних підходів та систематизація поглядів вчених щодо тлумачення сутності поняття «конкурентоспроможності людських ресурсів» дало змогу дисертанту запропонувати авторське визначення поняття «система конкурентоспроможності молоді на ринку праці певної територіальної одиниці (регіону чи держави)», під яким розуміє сукупність якісних і кількісних характеристик робочої сили молодих людей цієї території з урахуванням синергетичного ефекту їх спільної діяльності, а також можливості цього територіального формування до розвитку його людського потенціалу, здатність використати вміння, навички, компетенції та інші якості молодих осіб, які впливають на їхні конкурентні переваги на регіональному чи національному ринку праці. На основі результатів дослідження у роботі аргументовано доцільність виокремлення таких рівнів конкурентоспроможності людських ресурсів на ринку праці: індивідуальний, рівень підприємств, регіону чи держави і міжнародний рівень, що пов'язано з особливостями її формування і прояву.

Визначено етапи формування конкурентоспроможності молоді на ринку праці та сформовано сукупність чинників, які визначають ефективність процесу формування освітнього потенціалу молодих людей. Обґрунтовано, що найбільший вплив на формування конкурентоспроможності молодої людини в сучасних умовах мають ті чинники, які пов'язані зі станом розвитку освіти на території проживання даної особи та рівнем її освіченості.

На основі критичного аналізу наукових джерел розглянуто підходи вчених-економістів до сутності поняття «організаційно-економічний механізм», що дало змогу запропонувати авторське визначення поняття «організаційно-економічний механізм регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України», під яким автор розуміє взаємодію сукупності взаємозалежних структур (органів управління освітньою галуззю та закладів освіти), яка ґрунтується на комплексі критеріїв, методів, принципів, функцій управління і покликана забезпечити керований інноваційний розвиток освітньої системи, ефективно функціонування закладів освіти, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності молодих людей на ринку праці. Визначено та охарактеризовано структурні елементи організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти (рис.1).

Рис. 1. Структурні елементи організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти

Джерело: розроблено автором

Проаналізовано особливості функціонування вітчизняної освітньої системи, окреслено основні завдання державної освітньої політики в Україні та обґрунтовано необхідність удосконалення державного регулювання розвитку національної освітньої системи. Врахування автором цих позицій дало змогу систематизувати основні принципи, охарактеризувати форми та визначити методи формування організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в системі забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України в сучасних умовах.

У другому розділі «Сучасний стан розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України» побудовано економетричні моделі залежності рівня економічної активності та рівня безробіття від тривалості навчання; здійснено нечітке оцінювання рівня розвитку освітнього потенціалу областей України і західного регіону; виконано кластеризацію областей за рівнем безробіття й за рівнем розвитку освітнього потенціалу; спрогнозовано попит і пропозицію робочої сили на ринку праці України.

Обґрунтовано, що для вироблення ефективних заходів удосконалення регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України доцільним є виявлення впливу освіченості населення на його економічну активність і безробіття.

На основі побудованої в роботі моделі лінійної регресійної залежності рівня безробіття від загальної величини тривалості навчання:

$$L1 = 15,5 - 0,45 \cdot t, \quad (1)$$

де $L1$ – рівень безробіття у відсотках; t – кількість років навчання, автор доходить висновку, що з кожними двома додатковими роками навчання рівень безробіття в Україні знижується приблизно на один відсоток.

Доведено, що для моделювання впливу тривалості навчання на рівень економічної активності населення найкраще використовувати логістичну функцію виду:

$$L2 = (C \cdot A) / ((C - A) \cdot b^t + A), \quad (2)$$

де $L2$ – рівень економічної активності населення у відсотках; t – кількість років навчання; A, C та b – невідомі параметри. На основі результатів апробації моделі, встановлено, що рівень освіти при $t=13$ років вже є достатнім для високої економічної активності. При необмеженому збільшенні часу навчання рівень економічної активності прямує до величини $L2=92\%$.

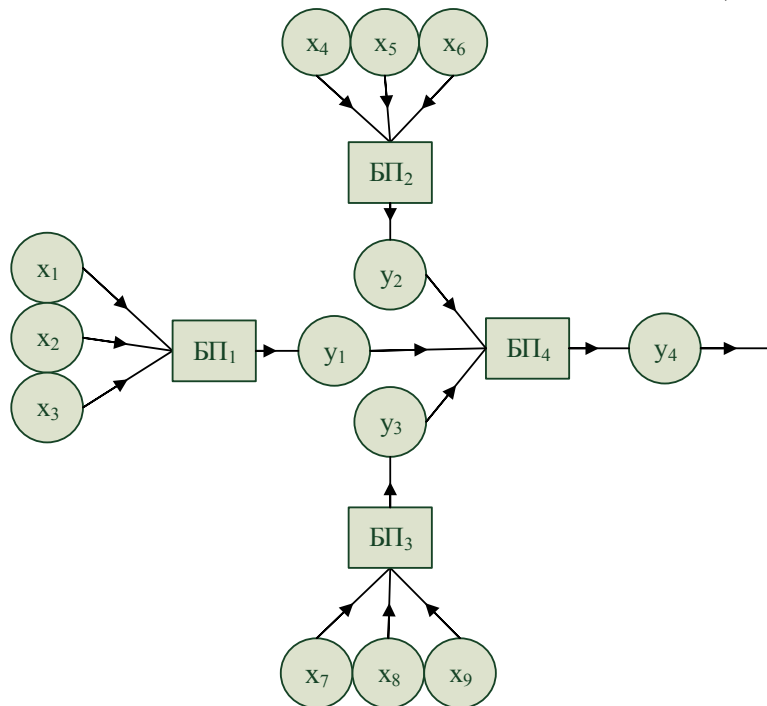
Аргументовано, що конкурентоспроможність робочої сили в певному регіоні тісно пов'язана з безробіттям. Чим більше безробіття, тим менший рівень конкурентоспроможності, хоча останній показник побічно можна охарактеризувати за допомогою інших чинників. Виходячи з цих міркувань, у роботі із застосуванням класичних статистичних методів виконано кластеризацію областей України за показниками: рівень безробіття населення за методологією МОП, навантаження зареєстрованих безробітних на одну вакансію та середня тривалість зареєстрованого безробіття у 2017 р. На основі розрахованих коефіцієнтів кореляції між вказаними чинниками автором обґрунтовано коректність такої процедури як з математичної, так і з економічної точок зору. Використовуючи побудований граф «дерево поєднань» (дендрограму) чинників виявлено п'ять природних кластерів областей України.

Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що проблеми розвитку освітнього потенціалу особливо гостро проявляються сьогодні на регіональному рівні, оскільки саме на рівні регіону можуть бути створені оптимальні умови для його формування. Доведено доцільність проведення аналізу стану та тенденцій розвитку освітнього потенціалу в регіонах України для того, щоб можна було дати оцінку ситуації, яка склалася в освітній сфері та, на основі неї, вибрати стратегію регіонального розвитку освіти в усій країні.

Дисертант акцентує увагу на тому, що визначити рівень розвитку освітнього потенціалу деякого регіону за допомогою класичних методів економічного аналізу неможливо через особливість освітньої діяльності, яка полягає у необхідності використання для виконання цієї процедури як кількісних, так і якісних чинників. Для вирішення цього слабоструктурованого завдання з неповною та неточною інформацією використано методи, що ґрунтуються на теорії нечіткої логіки і нечітких множин.

Побудовано базу нечіткого логічного висновку, тобто базу нечітких знань, а також систему нечітких логічних рівнянь, які забезпечують отримання числових значень функцій належності та інтегральної оцінки освітнього потенціалу. Сформовано ієрархічну систему нечіткого логічного висновку за алгоритмом Мамдані, яка моделює взаємозв'язок між показниками рівень розвитку освітнього потенціалу (y_4) та рівень розвитку людського потенціалу (y_1), рівень економічного розвитку (y_2), рівень розвитку закладів освіти (y_3), а також первинними чинниками: економічно активне населення (x_1), рівень зайнятості в регіоні (x_2), регіональний міграційний приріст (x_3), валовий регіональний продукт (x_4), середня заробітна плата в регіоні (x_5), індекс споживчих цін в регіоні (x_6), кількість закладів вищої освіти в

регіоні (x_7), кількість осіб, прийнятих на навчання в регіоні (x_8), потреба у працівниках у регіоні (x_9). Їх ієрархічна класифікація подана на рис.2, де $БП_i$ – база нечітких продукційних правил, тобто нечіткі бази знань, для y_i ($i = \overline{1,4}$).

Примітка. БП₁– рівень розвитку людського потенціалу регіону; БП₂– рівень економічного розвитку регіону; БП₃– рівень розвитку навчальних закладів регіону; БП₄– рівень розвитку освітнього потенціалу регіону

Рис. 2. Ієрархічна класифікація чинників, що впливають на рівень розвитку освітнього потенціалу областей України

Джерело: побудовано автором

Розрахунки виконано на основі офіційних статистичних даних в областях України за 2010 та 2017 роки. Для автоматизації розрахунків моделі оцінювання освітнього потенціалу було використано модуль Fuzzy Logic Toolbox програми MatLab. У результаті розрахунків було отримано значення інтегральних показників, які відповідають укрупненим чинникам і вихідному показнику, тобто рівню розвитку освітнього потенціалу. Найбільш оптимістична оцінка – 50, середнє значення – 0, значення найбільш песимістичної оцінки – (-50).

Результати розрахунків показали, що в більшості областей у 2017 р. значення всіх цих чотирьох інтегральних показників, порівняно з 2010 р., збільшилося. Винятком стали Донецька і Луганська області, в яких значення для всіх цих показників зменшилося. Незважаючи на позитивну динаміку показника рівень розвитку освітнього потенціалу, величина його в 2010 і в 2017 роках в більшості областей була від'ємною. За цей період людський потенціал погіршився у Волинській області, економічний розвиток – Тернопільській та Чернівецькій, і загальний освітній потенціал – Чернівецькій області.

У дисертації проведено нечітку кластеризацію областей України за величиною розрахованого інтегрального показника рівень розвитку освітнього потенціалу у 2010 та 2017 роках (табл. 1). Низькому рівню розвитку освітнього потенціалу регіону відповідає значення цього показника на проміжку $[-50; -30]$, нижче

середнього – (-30; -10], середньому – (-10; 10], вище середнього – (10; 30] і високому – (30; 50].

Таблиця 1

Кластери областей України за рівнем розвитку освітнього потенціалу у 2010 і 2017 рр.

Кластер (рівень)	2010		2017	
	Область	Оцінка	Область	Оцінка
Низький	Тернопільська	-42	Луганська	-41
	Волинська	-40	Волинська	-39
	Херсонська	-36		
Нижче середнього	Чернігівська	-28	Чернівецька	-27
	Кіровоградська	-20	Чернігівська	-23
	Рівненська	-16	Тернопільська	-19
	Сумська	-15	Кіровоградська	-18
	Закарпатська	-14	Херсонська	-15
	Івано-Франківська	-13	Рівненська	-13
	Хмельницька	-12	Закарпатська	-12
			Сумська	-11
Житомирська	-10	Хмельницька	-10	
Середній	Черкаська	-9	Черкаська	-9
	Миколаївська	-8	Івано-Франківська	-8
	Чернівецька	-6	Донецька	-7
	Запорізька	0	Миколаївська	-7
	Луганська	0	Житомирська	-6
	Одеська	0	Вінницька	0
	Полтавська	0	Запорізька	0
	Київська	7	Полтавська	0
	Львівська	8	Одеська	5
Вище середнього	Дніпропетровська	27	Харківська	25
			Київська	18
	Харківська	14	Львівська	11
Високий	Донецька	42	Дніпропетровська	40

Джерело: побудовано автором на основі проведених розрахунків із урахуванням офіційної статистичної інформації Державної служби статистики України

За результатами кластеризації встановлено, що за період з 2010 по 2017 роки освітній потенціал в Україні і її регіонах значно поліпшився. Майже всі області у 2017 р. залишились у тому самому кластері або перейшли у кластер з кращим, порівняно з 2010 р., рівнем розвитку освітнього потенціалу. Винятком стали тільки Донецька, Луганська і Чернівецька області.

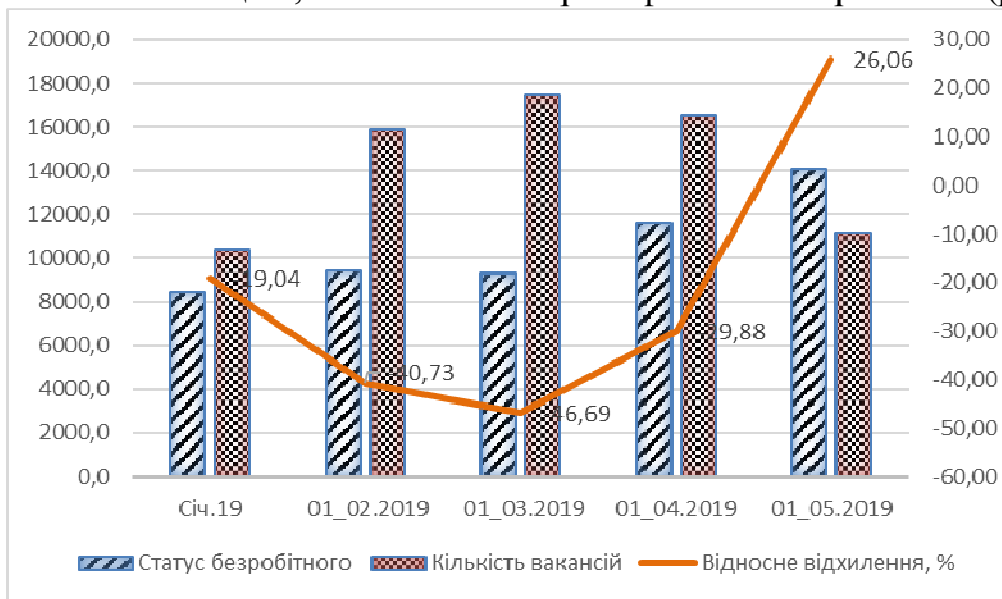
Аналогічна методика використана дисертантом для нечіткого оцінювання рівня розвитку освітнього потенціалу західного регіону України в 2008-2017 рр. Розрахунки показали, що світова фінансово-економічна криза 2008 року і війна з Росією суттєво вплинула на освітній потенціал цього регіону. Величина досліджуваного показника за аналогічною шкалою оцінювання (від -50 до +50 одиниць) була від'ємною тільки у 2008, 2014-2016 рр. і становила (-40), (-9), (-18) і (-14) одиниць, відповідно. В період 2015-2016 рр. також спостерігалось значне зменшення величини показника «Рівень розвитку людського потенціалу».

На основі статистичних даних за 2017-2018 рр. виконано прогнозування на березень-травень 2019 року попиту і пропозиції на ринку праці України, а саме показників кількості осіб, які мали статус безробітного та кількість вакансій,

zareєстрованих у Державній службі зайнятості за видами економічної діяльності. Для прогнозування дисертантом обрано апарат нейронних мереж, оскільки вони уможливають моделювання лінійних і нелінійних залежностей, мають здатність до узагальнення і виділення прихованих залежностей між вхідними і вихідними даними, дають змогу розрахувати прогнозні значення потрібних показників. Після процедури навчання нейронна мережа здатна передбачити майбутні значення існуючих в даний момент часу чинників на основі їх попередніх значень.

Розрахунки прогнозних величин виконано з використанням аналітичної платформи Deductor. Як базову модель взято багатошаровий перцептрон з трьома шарами. Для навчання мережі дані було розділено на навчальну множину (90%) та тестову (10%). Навчання проведено методом Resilient propagation (навчання у режимі «offline», корекція ваг здійснювалась після представлення усіх прикладів навчальної множини). Для побудови моделі прогнозу для кожного виду економічної діяльності підібрано нейромережу відповідної структури.

Виконаний дисертантом порівняльний аналіз статистичних і прогнозованих значень показників кількості безробітних та кількості вакансій в освітній сфері за даними державної служби зайнятості показав дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці цієї сфери. Кількість вакансій, зареєстрованих у державній службі зайнятості є набагато вищою, ніж кількість зареєстрованих безробітних (рис. 3).

Рис.3. Кількість осіб, які мали статус безробітного і кількість вакансій за січень-лютий 2019 р., прогноз на березень-травень 2019 р. (ліва шкала) та відносне відхилення попиту і пропозиції в освіті за весь період (права шкала)

Джерело: побудовано автором

Результати виконаного аналізу показали, що кількість вакансій в освіті на січень 2019 року перевищувала зареєстрованих безробітних на 19,04% (1984 осіб), а у лютому на 40,73% (6469 осіб). Згідно розрахованих прогнозних значень у березні 2019 року диспропорція між цими показниками далі мала би збільшитися до 8140 осіб (46,69%), а у квітні – зменшиться до 4942 осіб (29,88%). У травні 2019 р. співвідношення між цими показниками мало би змінитись – кількість вакансій в освіті мало би бути меншою кількості зареєстрованих безробітних на 26,06% (2915 осіб).

Дисертант доводить, що для зменшення дисбалансу між попитом і пропозицією на вітчизняному ринку праці доцільно на державному рівні прийняти відповідні нормативні документи, які б визначали заходи щодо розвитку системи прогнозування попиту і пропозиції робочої сили. Така система забезпечить: середньотерміновий прогноз розвитку ринку праці в цілому; стимулювання молоді до отримання професій і оволодіння спеціальностями, потребу в яких буде спрогнозовано; реформування освіти з метою особливої підтримки закладів освіти, які здійснюють підготовку фахівців затребуваних спеціальностей.

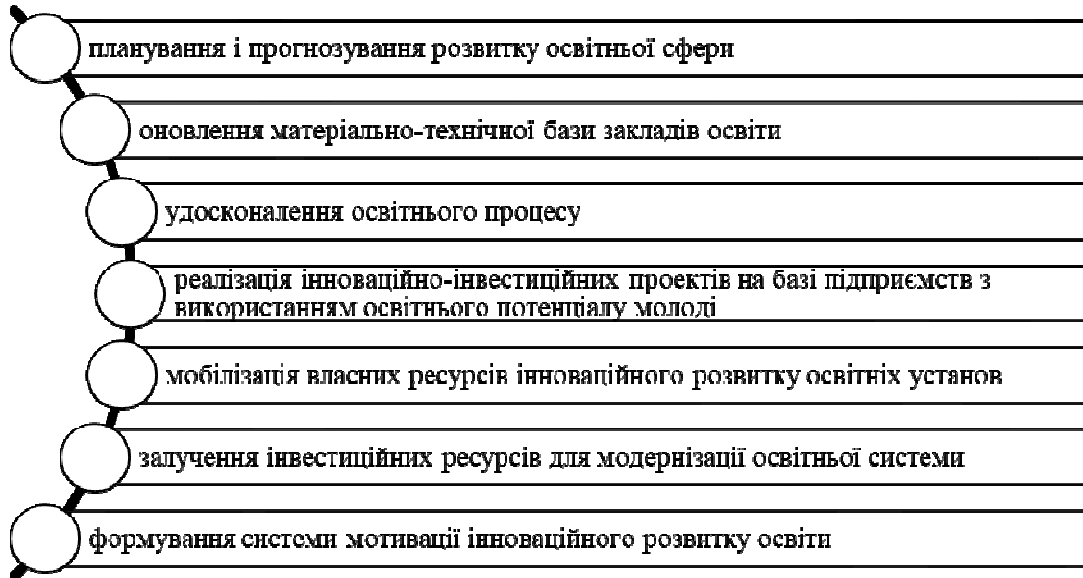
У третьому розділі **«Удосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку освіти в Україні»** проаналізовано досвід співпраці між закладами освіти та підприємництвом у розвинених країнах, визначено основні напрями підвищення ефективності організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в Україні, запропоновано заходи щодо модернізації системи регулювання розвитку освіти на засадах комплексного ризик-менеджменту.

Обґрунтовано, що співпраця між університетами та бізнесом суттєво впливає на рівень конкурентоспроможності випускників на ринку праці, оскільки надання якісних освітніх послуг з урахуванням актуальних потреб бізнес-структур допомагає уникнути прогалин у продуктивності молоді робочої сили, а майстерне управління діловими відносинами та навчанням приносить не тільки взаємні вигоди, але й значно сприяє розвитку економіки регіону. Автор наголошує, що одним із дієвих напрямів ефективного розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України є побудова і розширення партнерських відносин між науковцями та представниками підприємницьких структур.

Дисертантом запропоновано розглядати механізм регулювання розвитку освіти як складну систему, що включає підсистеми інформаційного забезпечення, планування розвитку, організації, прогнозування. Найгостріші проблеми освітньої галузі, які гальмують інноваційний розвиток та не дають можливості підвищити якість освіти в країні пов'язані з недосконалим законодавством, недофінансуванням та неефективним регулюванням освітньої сфери.

Виокремлено пріоритетні напрями удосконалення регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України. Серед них: реструктуризація національної освітньої системи, стимулювання до впровадження в освітній процес новітніх інформаційних технологій, перебудова економічної складової організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в Україні. Акцентовано, що удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України повинно здійснюватися у таких напрямках: 1) визначення інноваційної стратегії розвитку освітньої сфери з урахуванням вимог ринку праці та раціонального використання освітнього потенціалу молоді; 2) розробка диференційованої системи освітніх стандартів; 3) удосконалення системи зовнішнього та внутрішнього моніторингу; 4) запровадження системи контролю за якістю освітніх послуг; 5) формування нових підходів до фінансування освіти.

Водночас, у роботі визначено функціональні завдання, які в ринкових умовах дадуть змогу підвищити ефективність організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України (рис.4).

Рис.4. Функціональні завдання удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в Україні

Джерело: розроблено автором

Аргументовано доцільність розробки та впровадження єдиної системи управління освітою з використанням ефективних програмних продуктів та консолідованих баз даних для розвитку інформаційного середовища освітньої сфери. Дисертантом виокремлено основні завдання розробки єдиної інформаційно-аналітичної системи управління освітою.

У дослідженні виявлено, що нестабільна соціально-економічна ситуація в Україні спричиняє появу низки ризиків, які перешкоджають успішному функціонуванню галузі освіти, ускладнюють реалізацію стратегічних завдань інноваційного розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України. Обґрунтовано, що для побудови ефективною системи регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України стає актуальною організація управління сукупністю ризиків.

Сформовано мету комплексного ризик-менеджменту регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України, яку автор вбачає у забезпеченні максимальної ефективності регулювання та мінімізації можливих втрат освітньої системи, враховуючи фактори невизначеності. Пріоритетними цілями, при цьому, є забезпечення модернізації освітньої галузі, конкурентоспроможності і фінансової стійкості закладів освіти; створення сприятливих умов для задоволення потреб молоді щодо якісних освітніх послуг.

Доведено, що постійний моніторинг викликів в освітній системі необхідний для формування оптимальної стратегії розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України та вироблення дієвих заходів щодо виявлення фактичних і потенційних загроз, подолання або хоча б обмеження негативного впливу деструктивних чи дестабілізуючих чинників, створення «зони безпеки» для закладів освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі обґрунтовано нові наукові положення та рекомендації, спрямовані на вдосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку

освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України в сучасних ринкових умовах господарювання. За результатами дослідження сформульовано такі висновки і пропозиції теоретико-методологічного, науково-методичного і прикладного характеру:

1. Конкурентоспроможність молоді на ринку праці є новим і багатостороннім поняттям в економічній науці. Треба розрізняти конкурентоспроможність молодої людини і конкурентоспроможність молоді на ринку праці певної територіальної одиниці (регіону чи держави). Головним чинником, який впливає на формування конкурентоспроможності молоді є освіта.

2. Через зростання рівня освіченості економічно-активного населення проявляється вагомий вплив освіти на формування конкурентних переваг трудового потенціалу певного регіону. Функціонування освіти можна розглядати як одну із основних форм інвестицій у людський капітал, оскільки саме завдяки їй людина може розкривати свої підприємницькі здібності та розвивати ділові навички.

3. Організаційно-економічний механізм регулювання розвитку освіти – невід’ємна складова державної освітньої політики, основними завданнями якої є формування та нормативно-правове закріплення стратегії розвитку освіти, визначення цілей, завдань та дій, які будуть спрямовані на підвищення ефективності функціонування системи вищої освіти.

4. Для зростання ВВП країни та підвищення її конкурентоспроможності необхідно збільшувати кількість економічно активного населення та зменшувати рівень безробіття. Дослідження показало, для підвищення конкурентоспроможності робочої сили в Україні необхідно стимулювати населення до покращення його рівня освіти, зокрема до самонавчання (освіта впродовж життя).

5. Державна освітня політика потребує трансформаційних змін, зокрема зусилля доцільно спрямувати на корегування дисбалансу між попитом і пропозицією на ринку праці України. Для досягнення цієї мети доцільно проводити аналіз освітнього потенціалу регіонів з використанням запропонованої нечіткої продукційної моделі розрахунку рівня розвитку освітнього потенціалу регіонів країни, оскільки цей рівень визначається не тільки кількісними, а й якісними параметрами.

6. Одним з пріоритетних напрямів удосконалення регулювання розвитку освіти вважаємо оптимізацію структури освітньої галузі за рахунок розширення чи скорочення певних закладів освіти на основі прогнозів потреби у фахівцях за видами економічної діяльності. Для цього доцільно використовувати запропоноване нейромережне прогнозування попиту і пропозиції на ринку праці України, за допомогою якого, на відміну від класичних методів, можна виконати узагальнення і виділити приховані залежності між вхідними і вихідними даними.

7. Найбільш поширеними формами співпраці підприємницьких структур з навчальними закладами в країнах Європи є пряме співробітництво «підприємство-університет» (спільні дослідницькі проекти, освітні програми про природу бізнесу, розроблення навчальних програм), безпосередня співпраця підприємств з університетами (стажування співробітників навчальних закладів на підприємствах, навчання підприємців у межах освітніх програм в університетах, створення нових технологій на основі теоретичних знань та зібраної інформації тощо), співпраця з

використанням посередницьких структур (технологічні парки та інкубатори, центри сучасних технологій).

8. Впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, поєднання освіти і науки, співпраця навчальних закладів та підприємницьких структур для набуття молоддю фахових навичок розглядаються як пріоритетні напрями розвитку освітньої галузі. Молодь повинна опановувати професію, набуваючи теоретичних знань і практичних навиків, навчатись та самовдосконалюватись під час виконання фахових функцій ще до виходу на ринок праці.

9. Система ризик-менеджменту регулювання розвитку освіти повинна орієнтуватись на передбачення ймовірних радикальних загроз і викликів та своєчасно на них реагувати кардинальними змінами. Продумані рішення щодо зниження освітніх ризиків повинні бути закладені в основі державної регуляторної політики в освітній сфері, що дасть змогу забезпечити модернізацію освітньої галузі, підвищити конкурентоспроможність і фінансову стійкість закладів освіти, створити сприятливі умови для задоволення потреб молоді щодо якісних освітніх послуг.

Отримані теоретичні і практичні результати дали змогу сформуванню цілісного наукового підходу до удосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку освіти як підґрунтя для забезпечення зростання конкурентоспроможності молоді на ринку праці України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. Міщук Н.В. Молодь на ринку праці України: проблеми зайнятості та конкурентоспроможності. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2016. Вип. 36. Львів: ЛНУ ім. І. Франка. С.60-64. – 0,38 д.а.

2. Mishchuk N. Complex risk management in educational institution. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2018. Вип. 39. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, С.109-117. – 0,54 д.а.

3. Міщук Н. Польський досвід співробітництва освіти, науки і підприємництва. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2018. Вип. 40. Ч.2. Львів: ЛНУ ім. І. Франка. С.42-49. – 0,59 д.а.

Публікації у періодичних виданнях зарубіжних держав і/або фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз:

4. Приймак В.І., Міщук Н.В. Теоретичні основи трактування конкурентоспроможності молоді на ринку праці. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. Випуск 30. Частина 3. Херсон, 2018. С.52-55. – 0,52 д.а. (особистий внесок – 0,25 д.а., де визначено етапи формування конкурентоспроможності молоді на ринку праці; досліджено чинники, які впливають на конкурентоспроможність молоді на ринку праці).

5. Міщук Н.В., Троханяк С.Р. Нечіткий кластерний аналіз освітнього потенціалу західного регіону в часовому вимірі. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. Том 23. Випуск 3 (68). Одеса, 2018. С.39-43. – 0,4 д.а. (особистий внесок – 0,2 д.а., окреслено проблемні аспекти формування освітнього

потенціалу західного регіону, визначено основні показники, що характеризують освітній потенціал регіон).

6. Міщук Н.В. Організаційно-економічний механізм регулювання розвитку освіти в Україні. *Науковий погляд: економіка та управління*. № 1 (63). 2019. С.42-47. – 0,41 д.а.

7. Міщук Н.В. Освіта як чинник конкурентоспроможності молоді на ринку праці. *Інноваційна економіка*. 2019. № 1-2 [78]. С. 80-86. – 0,41 д.а.

8. Міщук Н.В., Завада О.П. Статистичний аналіз рівня економічної активності та рівня безробіття в Україні. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2019. Том 29. № 1. С. 29-35. – 0,55 д.а. (особистий внесок – 0,25 д.а., виконано кореляційний аналіз взаємозалежності низки чинників, які впливають на рівень безробіття населення України).

Публікації апробаційного характеру:

9. Mishchuk Nataliia, Mishchuk Viktoriya. Analiza rozwoju współpracy firm z uczelniami wyższymi. Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Львів, 19-21 жовтня 2017 р.). Львів: 2017. С.52-53 – 0,15 д.а. (особистий внесок – 0,1 д.а., де визначено форми співпраці закладів освіти з бізнес-середовищем у Польщі).

10. Міщук Наталія. Конкурентоспроможність молоді на ринку праці України: проблеми та напрями підвищення. Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Львів, 19-21 жовтня 2017 р.), Львів, 2017. С.217-220 – 0,25 д.а.

11. Mishchuk Nataliia. Cooperation in education, science and business: European experience. Practical applications of research findings in Eastern Europe: Proceedings of XXIII International Scientific Conference(USA, Morrisville, Jun 29, 2018). Morrisville, Lulu Press., 2018. P.39-46. – 0,3 д.а.

12. Міщук Н.В. Європейський досвід університетського співробітництва з бізнес-середовищем. Розвиток науки в XXI столітті: збірник статей за матеріалами XXXVII міжнародної науково-практичної конференції, Харків: науково-інформаційний центр «Знання», 2018, ч.1, С.38-47.–0,35д.а.

13. Міщук Н.В., Троханяк С.Р. Аналіз освітнього потенціалу західного регіону України: нечітка кластеризація в часовому вимірі. Розвиток економіки країни: можливості, проблеми, перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 22 вересня 2018 р.).Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2018. С.29-33.– 0,16 д.а. (особистий внесок – 0,1 д.а., де сформована нечітка продукційна модель оцінки освітнього потенціалу).

14. Міщук Н.В. Чинники формування конкурентоспроможності молоді на ринку праці України. Інформаційне суспільство: стан та напрями розвитку з урахуванням регіональних умов: матеріали VIII Міжнародної наукової конференції (м. Жешув, Польща, м. Львів, Україна, 26-28 вересня 2018 р.). Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С.180-183. – 0,14 д.а.

15. Приймак В.І., Міщук Н.В. Конкурентоспроможність молоді на ринку праці: суть і поняття. Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку в умовах інституційних перетворень глобального середовища: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 28-29 вересня 2018 р.). Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2018. С.205-208. – 0,2д.а.(особистий внесок – 0,1 д.а., де проаналізовано поняття «конкурентоспроможність» на ринку праці).

16. Міщук Н.В. Теоретико-практичні засади організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в Україні. Інноваційні економічні механізми для розвитку підприємств, регіонів, країн: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 15-16 лютого 2019 р.). Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2019. С.25-29. – 0,21 д.а.

17. Міщук Н.В. Мотивація отримання вищої освіти в контексті підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці. Філософсько-психологічні аспекти лідерства в бізнесі, освіті та державі: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15 березня 2019 р.). Львів: СПОЛОМ, 2019. С.106-108. – 0,15 д.а.

18. Міщук Н.В. Вплив освіти на конкурентоспроможність молоді на ринку праці. Актуальні питання, проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку країни: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 16 березня 2019 р.) Одеса: «Центр економічних досліджень та розвитку», 2019. С.17-20. – 0,15 д.а.

19. Міщук Н.В., Прийма С.С. Інтелектуальні технології у прогнозуванні попиту на ринку праці України. Інформаційні технології в моделюванні: матеріали IV-ої всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Миколаїв, 21-22 березня 2019 р.). Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2019. С.91-92. – 0,15 д.а. (особистий внесок – 0,1 д.а., де побудовано нейромережу для прогнозування кількості осіб, які мали статус безробітного в освітній галузі).

20. Міщук Н.В., Завада О.П. Вплив рівня освіти на економічну активність та безробіття населення України. Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки: матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 23 березня 2019 р.). Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2019. С.37-40. – 0,2 д.а. (особистий внесок – 0,1 д.а., де визначено чинники, які впливають на рівень економічної активності та рівень безробіття населення України).

21. Міщук Н.В. Шляхи удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в Україні. Трансформація національної економіки в контексті реалізації євроінтеграційної стратегії: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 5 квітня 2019 р.). Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2019. С.57-60. – 0,19 д.а.

22. Міщук Н.В., Троханяк С.Р. Комплексне оцінювання освітнього потенціалу регіонів України. Прикладні наукові розробки та теоретичні дослідження XXI століття: збірник наукових праць «ΛΟΓΟΣ» за матеріалами міжнародної науково-

практичної конференції (м.Вінниця, 15 квітня 2019 р.). Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», 2019. Т.1. С.25-28. – 0,17 д.а. (особистий внесок – 0,1 д.а., де визначено фактори, які впливають на освітній потенціал).

АНОТАЦІЯ

Мищук Н.В. Організаційно-економічне регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2019.

Дисертація присвячена вирішенню науково-практичного завдання щодо розроблення та обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій удосконалення регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України.

Сформульовано понятійно-термінологічний апарат, який розкриває економічний зміст регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці, охарактеризовано освіту як одного із основних чинників формування конкурентних переваг особистості, досліджено організаційно-економічний механізм регулювання розвитку освіти в Україні.

Побудовано економетричні моделі залежності рівня економічної активності та рівня безробіття від тривалості навчання, здійснено кластеризацію областей України за величиною безробіття в них та виконано нечітке оцінювання рівня розвитку освітнього потенціалу цих областей. За допомогою апарату нейронних мереж здійснено прогнозування попиту і пропозиції на ринку праці України за видами економічної діяльності.

Проаналізовано форми і методи співпраці між закладами освіти та підприємництвом у розвинених країнах, визначено основні переваги та недоліки такої співпраці. Обґрунтовано основні напрями підвищення ефективності організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в Україні та запропоновано етапи організації ризик-менеджменту, які доцільно здійснювати для модернізації цього механізму в сучасних ринкових умовах.

Ключові слова: конкурентоспроможність молоді, освітній потенціал, організаційно-економічний механізм регулювання, принципи регулювання розвитку освіти, ринок праці.

АННОТАЦИЯ

Мищук Н.В. Организационно-экономическое регулирование развития образования в системе конкурентоспособности молодежи на рынке труда Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2019.

Диссертация посвящена решению научно-практической задачи по разработке и обоснованию теоретических положений и практических рекомендаций совершенствования регулирования развития образования в системе конкурентоспособности молодежи на рынке труда Украины.

Сформировано понятийно-терминологический аппарат, который определяет экономическое содержание регулирования развития образования в системе конкурентоспособности молодежи на рынке труда, охарактеризовано образование как весомый фактор формирования конкурентных преимуществ личности, исследовано организационно-экономический механизм регулирования развития образования в Украине.

Построено эконометрические модели зависимости уровня экономической активности и уровня безработицы от продолжительности обучения, совершено кластеризацию областей Украины по величине безработицы в них и выполнено нечеткую оценку уровня развития образовательного потенциала этих областей. С помощью аппарата нейронных сетей осуществлено прогнозирование спроса и предложения на рынке труда Украины по видам экономической деятельности.

Проанализированы формы и методы сотрудничества между учебными заведениями и предпринимательством в развитых странах, определены основные преимущества и недостатки такого сотрудничества. Обоснованы главные направления повышения эффективности организационно-экономического механизма регулирования развития образования в Украине и предложены этапы организации риск-менеджмента, которые целесообразно осуществлять для модернизации этого механизма.

Ключевые слова: конкурентоспособность молодежи, образовательный потенциал, организационно-экономический механизм регулирования, принципы регулирования развития образования, рынок труда.

ANNOTATION

Mishchuk N.V. Organizational and Economic Regulation of Education Development in the System of Youth Competitiveness at the Ukrainian Labor Market. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2019.

The dissertation is dedicated for solving the scientific and practical problem of deepening the theoretical and methodological foundations and developing scientific and practical recommendations for the modernization of the regulation system of education development in order to ensure the competitiveness of young people in the labor market of Ukraine.

It is determined that the socio-economic conditions of nowadays are characterized by dynamic development of the world economic system, large-scale innovative transformations, expansion of information and economic space and restructuring of people's needs. The author emphasizes that in such conditions the foundation of successful economic development of the state is the competitive youth, namely its level of education and qualification, intellectual creative abilities and ability to apply its knowledge effectively.

It is investigated the conceptual and terminological apparatus that formulates the economic content of regulation of education development in the system of youth competitiveness in the labor market, in particular the socio-economic essence of the concepts "competitive potential of youth", "competitiveness of youth in the labor market",

"educational potential of youth", it is proven that education plays one of the most important roles in increasing the level of competitiveness of young people in the domestic and international labor markets, it is substantiated the need for public positioning of education as one of the main factors of formation of competitive advantages of the individual, it is deepened theoretical and methodological approaches to formation of organizational and economic mechanism of regulation of educational development in the system of competitiveness of young people on the labor market.

The specifics of the labor market and its competition in comparison with other markets are examined and it is established that competition in the labor market is possible both on the part of the labor supply and on the demand side. The problem of youth unemployment in Ukraine is analyzed and it is justified that the main reasons are: young people's inexperience in question of finding a job, low level of competitiveness of young people in the labor market in comparison with people of other age categories, poorly developed qualifications or inadequate level of education.

It is analyzed the dependence of the level of economic activity of the population and the level of unemployment of the duration of education in Ukraine with the help of constructed econometric models and by performing clustering of regions of Ukraine by the size of unemployment in them. A complex analysis of the level of development of educational potential of the regions of Ukraine was carried out with fuzzy logic tools using an integral indicator and grouping of regions by the magnitude of this indicator was performed. With the help of the neural network apparatus, the demand and supply on the labor market of Ukraine by types of economic activity are forecasted.

It is conducted a systematic analysis of forms and methods of cooperation between educational establishments and business structures in developed countries, the main advantages and disadvantages of such cooperation are determined, foreign experience of cooperation of education, science and entrepreneurship is generalized, and it is substantiated the possibilities of its use in Ukraine to ensure the increase of the level competitiveness of the youth on the labor market of Ukraine.

The strategic priorities of improving the effectiveness of the organizational and economic mechanism of regulation of education development in Ukraine are proposed. The directions of modernization of the system of regulation of the development of education on the basis of integrated risk management for increasing the competitiveness of young people in the labor market of Ukraine have been identified and substantiated.

Key words: youth competitiveness, educational potential, organizational and economic regulation mechanism, principles of education development regulation, labor market.

Підписано до друку 23.09.2019р.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Формат 60 x 84/16. Умов друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. №55